సర్కసు డేరా

ఏ పుట్టలో పాములుంటాయో, ఏ పుట్టలో ఈసిళ్ళుంటాయో యిర్లవాడికి తెలిసినట్టు మరొకరికి తెలియదు. భుజాన మోపెడు ఈతపుల్లలతోనూ, చేత నీళ్ళదుత్తతోనూ యిర్లవాడొకడు మీకు పల్లెపట్టుల్లో ఎదురైతే, అతగా దక్క డెక్కడో పుట్టమూసి ఈసిళ్ళు పట్టబోతున్నాడన్న మాట! కీటక సంహారకాండలో నాందీ వాచకంగా అతడు పుట్టలో ముఖ్యరంధ్రాన్ని మాత్రం మినహాయించి, మిగిలిన వాటిని మూసేస్తాడు. ఆ తరువాత చిక్కగా నీళ్ళు చిలకరిస్తాడు. రంధ్రానికి చేరువగా ఒక దీగుడు అమర్చి అందులో దివ్వె వెలిగిస్తాడు. ఎండుమట్టిపైన చల్లటి నీళ్ళు పడ్డంతో నీటి ఆవిరి పైకెగిరి, పుట్టలోపలి కీటకాలకు వాన కురుస్తున్నట్టో లేక కురిసి వెలిసినట్టో భ్రమ కలుగుతుంది. బారులు బారులుగా అవి పైకొస్తాయి. వచ్చీరాగానే మృత్యుదేవత క్రూర దంష్ట్రలాంటి దీపశిఖ వాటిని ఆహ్వానిస్తుంది. అవి మొదట రెక్కలు రాల్చుకుంటాయి. తరువాత యిర్లవాడికి మరునాటి ఎరగా మారిపోతూ కుప్పగా కూలిపోతాయి.

పూర్తిగా గాకపోయినా, కొంతవరకూ ఈ 'పుట్టమూత'తో పోలికలున్న సంఘటన ఒకటి పట్టణంలో జరిగింది.

ఏడుగంటల కల్లా భోజనాలు ముగించి, జంబుచాపలు పరచుకోవడం తరువాయిగా దీపాలు ఆర్పేసి, వెచ్చగా వక్కాకు నములుతూ అరుగులపైన కూర్చున్న పల్లెటూళ్ళవాళ్ళకు ఆకాశంలో ఓ కాంతిపుంజం కనిపించింది. అది అచ్చంగా కాంతిపుంజం కూడా కాదు. భువినుండి దివికి ఏటవాలుగా ప్రసరిస్తున్న వెలుగుబాట. 'ఎన్నడూలేంది, ఏనాడూ వినంది, ఏమిటీ విడ్డూరం' అని ఒక వైపున జానపదులు వెరగుపడిపోతున్నారు, మరొకవైపున ఆ వెలుగు వినువీధిలో నాలుగైదుసార్లు వలయాలు తిరిగి, అంతటితో తన పని తీరిపోయినట్టు అంతర్ధానమైపోయింది.

మెరుపూ, ఉరుమూ ఒకేసారి ఉద్భవించినప్పటికీ శబ్దవేగం కన్నా కాంతివేగం ఎక్కువ గనుక మెరుపు ముందుగా కనిపిస్తుందని చెబుతుంది, విజ్ఞాన శాస్త్రం. ఇక్కడగూడా సరిగ్గా అలాగే జరిగింది. రాత్రి ఎనిమిది గంటలు, ఆ ప్రాంతంలో వెలుగు కనిపించింది. పట్టణం నుంచీ దశ దిశలకు విస్తరిల్లుతున్న రహదారుల వెంబడీ బయల్దేరిన బస్సులతో బాటు ఆ వార్త మరునాటి వుదయానికల్లా పల్లెసీమల్లోకి ప్రాకివచ్చేసింది.

ఏ మా వార్త? ఎందుకా వెలుగు?

'సర్క సొచ్చిందట బాబు! సర్కసొచ్చింది' ఏనోట విన్నా యిదే మాట వినిపించింది.

ఆ వచ్చిన సర్కసు ఎలా వచ్చింది?

'భట సంఘంబులతో, రథావళులతో, భద్రేభయూథంబుతో పటువేగాన్విత ఘోటక వ్రజముతో' - ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే కటుసంరంభముతో పెళ్ళికి తరలిన శిశుపాలుడిలా వచ్చింది. కానైతే ఒక చిన్నతేడా! శిశుపాలుడు విదర్భ తనయను చేకొనడానికి వచ్చాడు. సర్కసు జేబులు దోచుకోడానికి వచ్చింది.

ఆ మాయదారి సర్కసువాడి 'బిస' ఎలాంటిదోగానీ వాడు వెలిగించిన దీపం తాలూకు కాంతి గగనమండలానికే ప్రసరించింది. అక్కడ ఊరుకుందా? ఊఁహు, వలయాలు

తిరిగింది. పట్టణానికి మూడామడల దూరములో వున్నవాడు 'అబ్బ, ఏమిటీ చోద్దెం' అని ఓ వైపున విస్తుపోతూనే వున్నాడు. ఇంతలో పదామడల దూరంలో వున్న పెద్ద మనిషి ఒకతను అతడితో కలిసి 'ఓరి నీ ఆశ్చర్యం చట్టుబండలుగానూ! ఆ వెల్తురు మావూరికే కనిపించిందయ్యా' అన్నాడు. ఇంకేముంది! ఆఁ ఆఁ అంటూ మూడామడల్లో నివసిస్తున్న మానవ సామాన్యుడు ఆశ్చర్యాతిరేకంతో నోరు తెరిచేశాడు.

అంటే ఏమన్నమాట? ఆ దీపకాంతి ప్రసరించినంత మేరకూ సర్కసువాడు తన వలను విసరగలిగాడన్న మాట, తన కబంధ హస్తాలను చాచగలిగాడన్న మాట.

అంతటితో ఏమయింది? పెద్దపెద్ద బొమ్మలంటించుకున్న మేదరతడికలతోనూ, మెగాఫోనుతోనూ, సినిమాపాటల గ్రామఫోను సంగీతంతోనూ ఓ మోటారువాను శరవేగంతో పరతెంచి వచ్చి పల్లెపల్లెకూ గుప్పెడు కరపత్రాలు పంచింది. ఒక్కొక్కటీ మూరెడు పొడుగు కరపత్రం! పదహారు ఏనుగులు, యిరవైయేడు గుర్రాలు, ఏడు ఒంటెలు, నాలుగు పులులు, రెండు సింహాలు, ఒక భల్లూకం అని జాబితాను పేర్కొని, అంతటితో జంతువర్గంను ముగించడానికి సంకోచిస్తూ, భగవత్సృష్టిలోను వైవిధ్యాన్ని నొక్కి చెప్పడానికి కాబోలు 'నాలుగు వందల మంది మనుషులు' అని ఉదహరించడం జరిగింది. తరువాత ప్రదర్శనంలోని వివిధాంశాలను ఏకరువు పెట్టి చిట్టచివర 'ఆలసించిన ఆశాభంగం, నేడే చూడండి' అన్న హెచ్చరికతో కరపత్రం పూర్తయింది.

ఆ సర్కసు వాడెవడో గానీ, వాడు శబ్దతత్వాన్ని గూడా క్షుణ్ణంగా ఆకళించుకున్న ధీమంతుడిలా వున్నాడు! 'నేడే చూడండి' అంటూ అతడు దేశం పైకి విసిరిన పదాలజంట, అదొక పంచాక్షరీ మంత్రంలా యింటింటా నినదించింది. కుటుంబ సమేతంగా ఆఫీసరుగారూ నేడే చూడాలి. ఇంటిల్లిపాది వెంటరాగా హెడ్ గుమాస్తాగారూ నేడే చూడాలి, బంధు మిత్రులు యావన్మందితో ముప్ఫైమైళ్ళలో వున్న పెంటపాడు మునసబుగారూ నేడే చూడాలి. ఒకరేమిటి, తలారి రాముడు, దేవళంపూజారి ఆచారి, బడిపంతులు పాపారావు, దాసరి ఓబిలేసు, దోసెలంగడి తులసమ్మ అందరూ నేడే చూడాలి. మంత్రశక్తికిలోనై మతి పోగొట్టుకున్న సర్పకులం జనమేజయుడి యాగశాలకు యిలా పరతెంచి వుండాలి. 'నేడే చూడాలి' అన్న మానవుడి ఈప్సితాన్ని తొలగదోసుకుని అప్పటికే చింతపండు బస్తాల్లా తయారైవున్న బస్సులు వడివడిగా పారిపోయాయి. బాట ప్రక్కన చేతులు చాచి రెక్కమాన్లకు మల్లే నిలబడివున్న గ్రామీణ ప్రజలకు 'రైట్, రైట్' అన్న కండక్టరు కేకలు మాత్రం వినిపించాయి. కానీ యింత మాత్రానికే నిరుత్సాహ పడిపోయేది గాదు ప్రజానీకం! వాళ్ళు మూలనున్న బండ్లను పైకి దీశారు. ఇరుసులకు కందెన వేసి, ఎడ్లను పూన్చారు. ఆడవాళ్ళు పులుసన్నంతో, పెరుగన్నంతో తబిళ్ళు నింపారు. పెళ్ళికి వెళ్తున్నట్టు తిరణాలకు సాగుతున్నట్లు బండ్లు నగరంవైపు కదిలాయి.

చేసిన పాపం చెబితే పోతుందంటారు, ఇలా సర్కసుకు వెళ్ళి పట్టణంలో దిగబడిపోయిన అసంఖ్యాక ప్రజాసమూహంలో నేనూ ఒక్కణ్ణి!

రాత్రి తొమ్మిది గంటలవేళ, ఇదివరకే ఓసారి సర్కసుకు వెళ్ళి ఆ జనాలరద్దీలో నలిగి నానా అవస్థలుపడిన ఒకానొక పెద్దమనిషి (సుప్రసిద్ధ చారిత్రక ప్రదేశాల్లోని 'గైడ్' హోదాతోనే అనుకోండి) టికెట్లు తీయడం చాలా కష్టమని చెప్పినందువల్ల కాస్త త్వరగా బయలుదేరవలసి వచ్చింది. తిరుణాళ్ళు, పరసలూ, పెళ్ళి సంబరాలు మొదలైన వాటికి పిలవకపోయినా వచ్చి పరామర్శించిపోయే అతిథి వానదేవుడు. ఆయన ఏడు ఏడున్నరకల్లా

వచ్చి రెండు దుక్కుల వర్షం కుమ్మరించిపోయాడు. పగటిపూట దుమ్ములేచిన రోడ్డు వాన తాకిడికి బురదైపోయింది. బురద రోడ్డుపైన కనుచూపాని నంతవరకూ మనుషులు విసవిస నడచిపోతున్నారు. సాయంత్రం వరకూ కాసిన ఎండ, ఆ తరువాత కురిసిన వాన, ఇప్పుడిలా తండోప తండాలుగా సాగిపోతున్న మానవులు - ఈ మూడు దృశ్యాలనూ సమన్వయించుకున్నట్లయితే ఎవరికైనా ఒక సృష్టి రహస్యం తేటతెల్లం గాకపోదు. తమను తామే పాలించుకోడానికనీ, పరిసరాల్ని పరిశుభ్రంగా వుంచుకోడానికనీ దానికనీ దీనికనీ మానవుడు ఏవో వ్యవస్థలు నిర్మించుకుంటున్నాడు గానీ, అడవి పక్షులకు ఆహార మివ్వగలిగిన భగవంతుడు ఈ పనులు కాస్తా చేసి పెట్టలేకపోడు. ఎండకాసింది. రోడ్లపైన దుమ్ములేచింది. వానకురిసింది. బురదయింది. సర్కసు ప్రేక్షకులు నడుస్తున్నారు. ఇక రోడ్డురోలరుతో అగత్యమెక్కడిది?

సెలయేళ్ళు వాగుల్లోపడి, వాగులు వంకల్లో కలిసి, వంకలు నదుల్లోకి ప్రవహించి, ఆ నదులు సముద్రంతో సంగమిస్తున్నాయి. గమ్యస్థానం సమీపమౌతున్నకొద్దీ నా మనసులో సముద్రం మెదిలింది. అక్కడ నీరు, ఇక్కడ మనుషులు. అక్కడ అర్థమూ, పర్థమూ లేని అలలహోరు. ఇక్కడ శ్రావ్యమూ, సహ్యమూ కాని మాటలమ్రోత.

ఆ డేరా చాలా పెద్దది. డేరాచుట్టూ సాధు జంతువుల పాకలకు, క్రూరజంతువుల బోన్లకు, మానవుల గుడారాలకు ఓపినంత జాగా ఆక్రమించుకోబడింది. చుట్టూరా పది పన్నెండడుగుల ఎత్తున్న డబ్బారేకుల ప్రాకారం. ప్రాకారాని కీవల ఒకటి ఒకటిన్నర ఫర్లాంగు పొడుగునా యిసుకవేస్తే క్రిందరాలని జనస్తోమం. ఈ అన్నింటికి వెనుక సోడాకిళ్ళీల కొట్లు, టీ, కాఫీ బంకులు, గారెలు బూరెలు అమ్మే అంగళ్ళు. రోడ్డునుంచీ చీలి జనంలో కలిసి తడితడిగా వున్న పచ్చికపైన బురదమెత్తుకున్న పాదాలతో మెల్లగా త్రోవజేసుకుని ముందుకు నడవసాగాను. చల్లచల్లగా వీస్తున్న చలిగాలి స్పర్శకు ముఖం జిల్లుమంటోంది. కర్త, కర్మ, క్రియలతో వివరించి చెప్పడానికి వీలిచ్చే అలజడి కాదది! మూగసినిమాల కాలంలో క్లయిమాక్సు ఘట్టం వచ్చినప్పుడు కథకుడు "అదిగో వచ్చాడు. కత్తి తీసుకున్నాడు. కదిలాడు ముందుకు విరోధి. దూకాడు పైకి" అంటూ పొడిపొడిగా మాటలు ఉచ్చరించేవాడు. ఇక్కడా అంతకంటే గత్యంతరం లేదు. సిగరెట్లు పొగ బీడి కంపు. షోకేళా మనిషి సెంటు గమగమ. పల్లెటూరి ముత్తయిదువు కొప్పులో ముడుచుకున్న మొగిలిరేకుల సుగంధలహరి. కళ్ళకు మిరుమిట్లు గొలిపే దీపాలు. చలికి ముడుచుకు పోతున్న ముఖాలు. నవ్వులు, కేరింతలు, ఛీత్కారాలు, వికటాట్టహాసాలు. అది కళ్ళకు కనిపించిన దృశ్యమే! కానీ ఒకసారి పడుకుని నిద్రపోయి లేచిన తర్వాత అది 'కలా, నిజమా' అన్న విభ్రాంతికి ఆస్కారమిచ్చే దృశ్యం!

ఇంతలో ఒక ముఖ్యవిషయం జ్ఞప్తికి వచ్చింది. మొదటి ఆట గూడా విడిచి పెట్టినట్టున్నారు. నా కిప్పుడు టికెట్టు కావాలి. ఏది లేకపోతే డేరా లోపలికి ప్రవేశం సాధ్యం కాదో, ఆ టికెట్టు కావాలి. ఎక్కడ దొరుకుతుం దాటికెట్టు? ఎవరినో అడిగాను. 'ఆ చివర' అంటూ ఆయన చేయి వూపాడు. తీరా అక్కడికి వెళ్ళిన తర్వాత 'అబ్బే ఇక్కడ కాదండీ! ఆ చివర' అన్నారు. వెళ్ళినంత దూరం తిరిగివచ్చి, ఇంకా ముందుకు వెళ్ళాను. నిజమే! అక్కడ టికెట్లు యిస్తున్నారు. టికెట్లిస్తున్న కిటికీలకూ, నాకూ మధ్యదూరం యిరవై గజాలకు తక్కువుండదు. ఈ యిరవై గజాలమేరలో సింహబలులూ, వృకోదరులూ, గామాలు, కోడి రామ్మూర్తులూ అంగుళం సందులేకుండా నిలబడిపోయి 'బలం వుంటేనే బ్రతుకు' అన్న పరమ సత్యాన్ని చూపరులకు తెలివిడిచేస్తున్నారు.... నే నిప్పుడేం చేయాలి?

చేతులు కట్టుకొని ఒడ్డున నిలబడితే తరంగ హస్తాలతో ముత్యాలు మోసి తెచ్చి, కడలి మనకు పాదపూజ చేయదు. ముత్యాలు పొందగోరితే సముద్రంలో దూకవలసిందే! తప్పదు. కానీ తిమింగలాలు ఎదురైతే? గ్రుక్క తిరక్కపోతే? ముత్తెపుచిప్ప చేతికి దొరికిన తర్వాత పైకిరావడానికి ఓ పరికరం లేకపోతే? అవును అపాయమే మరి! చనిపోవడానికి ముందుగా ఒక సాహసకార్యం చేయగలిగితే చాలునన్న మహదాశయం కాదు నాది! మంచికో చెడ్డకో ఈ లోకంలో పుట్టడమంటూ జరిగిన తర్వాత, బ్రతుకుపైన తీపికలిగి వుండడం నేరం కాబోదు. ఐతే నాకు టికెట్టు దొరకదు. కానీ నాకు టికెట్టు కావాలి! ఏం చేయాలి. నే నిప్పుడేం చేయాలి?

సరిగ్గా ఈ సందిగ్ధావస్థలో నాకు ఆపద్బాంధవుడిలా కనిపించాడు నాగులు!

అప్పుడు నాగులు డబ్బారేకుపైన ఒంటికాలితో నిలబడి. ప్రాకారానికి వూతగా నాటివున్న కొయ్యను ఎడమచేతితో పట్టుకొని తల బాగా క్రిందికి వంచి కుడిచేతిని కిటికీలో దూర్చి టికెట్లు తీయడానికి ఉద్యుక్తుడౌతున్నాడు!

“ఇదిగో నాగులూ! నాకూ ఒక టికెట్టు” అని అరిచాను.

నాగులుకు నా మాటలు వినిపించివుండవు. అతడు వినిపించుకోగల పరిస్థితిలో గూడా లేదు. పట్టు దప్పితే అతడు తలక్రిందులై కూలిపోతాడు. అడ్డంగా మనుషులున్నారు గనుక ప్రమాదానికి అవకాశం లేనిమాట నిజమే! కానీ అంత ఎత్తునుంచీ పైనబడితే ఈ మానవులతణ్ణి రెక్కకు రెక్కగా, ఈకకు ఈకగా జేయరని ఏం నమ్మకం!

ఐనా యింకొకసారి ప్రయత్నించిచూచాను. ఈసారి నాగులు తల పైకి లేపి “ఉండవయ్యా నువ్వు మరీనూ!” అని విసుక్కున్నాడు.

టికెట్టు కొనుక్కోలేని ఆశక్తుణ్ణి, నేను ప్రాధేయపడనూ పడవచ్చు. శూన్యంలో శీర్షాసనంలాంటి ఆ దురవస్థలో నాగులు విసుక్కోనూవచ్చు. కానీ విశేషమేమిటంటే ఈ సంఘటనలో అసందర్భమేం గోచరించిందోగానీ నా ప్రక్కన నిల్చున్న పెద్దమనిషి ముఖం ఓరగా తిప్పుకుని చల్లగా నవ్వేశాడు.

దెబ్బతిన్నట్టు నేనతడి వైపు తిరిగాను.

“అహఁ - మరేమీ అనుకోకండి సార్! మీరతణ్ణి అడగడం ఎలా వుందంటే...” అంటూ రాగంతీసి ‘నే రంగమెళ్ళి పోతానే నారాయణమ్మా’ అన్నాడు నాయుడుబావ. అందుకు నారాయణమ్మ ఏమంది. ‘నువ్వు పోతే పోయేవు గాని నాయుడుబావా, నాకు పోగులు జత తెచ్చిపెట్టు’ అంది అని అతడు తన ఉపాఖ్యానాన్ని ముగించాడు.

నాకు తల కొట్టివేసినట్టయింది. ఎదుటివాడి స్థితిగతులను గమనించకుండా ఎవడికివాడు వాడి దృక్పథాన్ని అనుసరించే ఆలోచించి, అందుకు తగ్గట్టుగా ప్రవర్తించడంవల్ల నలుగురిలో అవహేళనకు లోనుగావలసివస్తుంది. ఈ రోజు ఉదయం ఎవరి ముఖం చూచి లేచానో గానీ నే నిలాటి హేళనకు గురికావడానికి ఇది మొదటిసారిగాదు. రెండోసారి. ఇందులో మరొక చిత్రం వుంది. రెండుసార్లూ నేనా నాగులువల్లనే అవహేళన పాలయ్యాను.

అవసరాన్ని బట్టి ఉదయం ఏడు గంటలనుంచీ రోడ్డులో చింతచెట్టు క్రింద పడిగాపులు పడిన తర్వాత మధ్యాహ్నం మూడు గంటలకు ఓ బస్సులో తావు దొరికింది. ఆ బస్సు బండరోకలిలా పెనుమూరి కనుమప్రాకి, కర్ణుడి రథంలా కలువకుంట ఏటిలో కూరుకుపోయి, ‘ఊహుఁ, యింకలేదు. ఆగిపోయానన్న మాటే’ అని మైలుకు ఒకటి

రెండుసార్లు మొండికేసి, ఆఖరుకు ఎలాగోలాగ ఒల్లీ ఒల్లని కాపురానికి వచ్చిన కొత్తకోడలిలా అయిదు, అయిదున్నరకు బస్‌స్టాండు చేరుకుంది. పల్లెటూరినుంచీ పట్నానికి వచ్చి బంధువుల యింట్లో ఒకటి రెండు రోజులు మకాం వేయదలచుకున్న మానవుడు రిక్తహస్తాలతో బస్సెక్కడం అవివేకమన్న విషయంపట్ల నాకు గాఢమైన నమ్మకం వుంది. కపిత్థజంబూఫలాల్ని సమర్పించుకుంటే ఉమాసుతుడు శోక వినాశకారకుడైనట్టే, చెరకుముక్కలు, వేరు శెనగకాయలు, తాటి ముంజల్లాంటి చిరుతిండ్లతో పట్టణంలో బంధువుల యింట కాలుమోపితే ఆ అతిథికి తీయటి మర్యాదలూ, హాయిగొలిపే మన్ననలూ నిస్సంశయంగా లభ్యమౌతాయి. బస్సుస్టాండు చేరువకు రాగానే నేను కూలీకోసం నలువైపులా కలయజూచాను. ఇంతలో ఎక్కడున్నాడో ఏమిటో నాగులు బస్సు యింకా పరుగెడుతూ వుండగానే ఫుట్ బోర్డుపైన దూకి "లగేజ్ సార్, లగేజ్" అని కేకవేశాడు.

బస్ టాపుమీద రెండు మూటలున్నాయని చెప్పాను. నాగులు నిచ్చెన పట్టుకుని పైకెక్కసాగాడు.

బస్‌స్టాండులో దిగినప్పుడల్లా నాకు మొట్టమొదట కనిపించే వ్యక్తి నాగులు. ప్రతిరోజూ నాలాంటివాళ్ళను లెక్కలేనంత మందిని చూస్తుంటాడు గనుక అతడికి నే నెవరినో తెలిసివుండదు కానీ నాకు నాగుల్ని గురించి బాగా తెలుసు. ఈ శరీరం పరోపకారార్థమేనన్న ఆర్యోక్తిని అక్షరాలా నమ్మినవాడిలా అతడు మారుమాటాడకుండా లగేజిని తలపై కెత్తుకుంటాడు. అతడితో గొడవ ప్రారంభమయ్యేదల్లా మోత యింటికి చేరినతర్వాత!

సమయానికి బంధువు ఇంట్లో లేడు. గృహిణి ఎదురుగావచ్చి ప్రఫుల్ల వదనంతో స్వాగతమిచ్చింది. నేను జేబులో చేయివేశాను. చిల్లర డబ్బులులేవు. ఓ పది రూపాయల కాగితం పైకి వచ్చింది.

"నోటుందిగానీ చిల్లరలేదే!" అన్నాను.

"వెన్న చేతిలో వుంటే నెయ్యి కేం కొదవసార్! కాసేపట్లో తీసుకరానూ!" అంటూ నాగులు నేనింకా అంగీకార అనంగీకారాల మధ్య వూగిసలాడుతుండగానే నా చేతిలోనుంచీ నోటు తీసుకుని రివ్వున బయటికి వెళ్ళిపోయాడు.

"కూచోండన్నయ్యా! కాఫీ తెస్తాను" అంటూ గృహిణి లోపలికి వెళ్ళింది.

అయిదు నిమిషాలకల్లా కాఫీ రానేవచ్చింది. ఒక్కొక్కటీ ఒక్కొక్క జాములా మళ్ళీ అయిదు నిమిషాలు గడిచిపోయాయి. నాగులు మాత్రం పత్తాలేడు!

ఒకటిగాదు, రెండుగాదు, పదిరూపాయలనోటు!

ఖాళీగ్లాసు తీసుకుపోవడానికి వచ్చిన యింటి యిల్లాలు "అదేమిటన్నయ్యా! అలా దిగులుపడి కూర్చున్నారు" అని ప్రశ్నించింది.

"అది కాదమ్మా! పదిరూపాయలనోటు..." అంటూ వివరించాను.

"అయ్యో రామ! ఇదేం వెర్రిబాగులతనమమ్మా! గాలిలో దీపం పెట్టి దేవుడా నీ మహిమ అని కూర్చుంటారా? వెళ్ళండి, వెళ్ళండి. క్షణం తామసిస్తే డబ్బు మనదిగాదు" అంటూ ఆమె నన్ను వీధిలోకి తరిమింది.

అక్కడికి బజారు కూతవేటు దూరంలో వుంది. 'ఫలానా కుర్రాణ్ణి చూచారా' అంటూ ప్రతి అంగడిలోనూ వాకబుచేశాను. నా ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పడంకన్నా నేనెందుకతణ్ణి అన్వేషిస్తున్నానన్న విషయం వాళ్ళకు కావలసి వచ్చింది. చివరకు నడి బజారులో నలుగురూ ప్రోగై అసలు కథేమిటని నన్ను నిలబెట్టి అడిగేశారు. జరిగిన సంగతి తూచా తప్పకుండా వివరించుకున్నాను.

నాగులు పైన నగరవాసులకు కూడా ఏమంత నమ్మకం లేదన్న విషయం నాకప్పుడు వ్యక్తమైంది.

"ఓహో వాడా, వాడు నాగులు! ఎంతకైనా తగును!"

"బస్‌స్టాండు కుర్రాడిచేతికి డబ్బివ్వడమే! అంతకన్నా ఏట్లో పారేయడం నయం కాదూ!"

"ఐనా యివి మనిషిని మనిషి నమ్మగలిగే రోజులటండీ!"

వాళ్ళ అభిప్రాయాలు నాకూ, నా పదిరూపాయల నోటుకూ మధ్య ఓ అగాధాన్ని సృష్టించి వేశాయి.

కానీ అంతలో ఒక అద్భుతం జరిగింది. ఏ అంగడిలోనుంచీ బయట పడ్డాడో గానీ, వున్నట్టుండి నాగులు నా ఎదుట ప్రత్యక్షమై గుప్పెడు చిల్లర నా దోసిట్లో పోసేశాడు.

అంతవరకూ నేను నాగుల్ని నమ్మడం చాలా పొరబాటన్న అభిప్రాయాన్ని ఏకగ్రీవంగా వెలిబుచ్చిన వాళ్ళందరూ క్షణంలో ఊసరవెల్లికి మల్లే రంగులు మార్చేసుకున్నారు.

"ఈ మాత్రానికింత రాద్ధాంతమా?"

"పది రూపాయలనోటును చూస్తారుగాని మనిషిని చూడరే!"

వీళ్ళకు నాగులు ఋజుప్రవర్తనపైన్నేగాదు, నా పెద్దమనిషితనం మీద గూడా నమ్మకం లేదనిపించింది. మాటల తూపులకు తట్టుకోలేక దూరంగా వచ్చేశాను.

నాలుగైదు గంటల క్రితం జరిగిన ఆ గాథను పునశ్చరణ చేసుకుంటూ నేను విగ్రహంలా నిల్చున్నాను. చుట్టూరా సాగుతున్న అలజడిలో హఠాత్తుగా స్థాయి హెచ్చింది.

"పడిపోయింది, పడిపోయింది" అని ఒక్కుమ్మడిగా పది పదిహేను మంది అరిచేశారు.

పడిపోనున్నది నాగులు పట్టుకొన్న కొయ్య. అది వూతగా వుండడం పోయి, దాన్ని నాగులే కదలకుండా ఈవలికీడ్చి పట్టుకోవలసి వచ్చింది. కొయ్య వాలిపోతే నాగులు భూపతనం గాక తప్పదు. అతడిపైన డబ్బారేకులు, రేకులపైన మనుషులు. అమాంతంగా కళ్ళు మూసి తెరచేలోగా నుగ్గునూచం అయిపోవడానికి రంగం సిద్ధం చేసుకుంటున్నాడా ఈ నాగులు!

వెంట్రుకవాసిలో ప్రమాదం తప్పింది. చట్నీ అయిపోవలసిన నాగులు మరు నిమిషంలో గుంపులో జొరబడి కేకలు పెట్టసాగాడు. "కుర్చీ టికెట్టు! రెండు రూపాయలు సార్, రెండు రూపాయలు!"

ఒక రూపాయ టికెట్టు రెండు రూపాయలే! ఓరీ వీడి అసాధ్యంకూలా! కన్ను అలా వుండగానే కనుపాపను దోచేయడమంటే యిదేనేమో!

నేనింకా ఆశ్చర్యం నుంచీ కోలుకోనేలేదు. బహుశా ఒకటి రెండు నిమిషాలు గడచివుంటాయి. ఆ పాటికే నాగులు పాటలో శ్రుతి మారిపోయింది.

"ఐదు టికెట్లు అమ్ముడుబోయాయి సార్! ఇంక అయిదు మాత్రమే వున్నాయి. ఒకటిమ్మప్పావలా సార్! ఒకటిమ్మప్పావలా!"

ఐతే ఈ నాగులు మానవుడిలోని తొందరపాటుకూ ఓర్పుకూ పోటీ పెడుతున్నాడన్న మాట! నామట్టుకు నేను మరికొంతసేపు నాలోని ఓర్పునే సమర్థించదలచుకున్నాను.

"ఎవరిక్కావాలండీ? మీకండి? మీకు? ఒకటిమ్మప్పావలా సార్...." ఎవడినంటే వాడిని తాకి 'అవుట్' చేయనుంకిస్తున్న చెడుగుడు ఆటగాడిలా నాగులు గుంపులో చెడతిరిగేశాడు. ఈ రేటుగూడా ఏమంత ఆశాజనకంగా కనిపించలేదేమో, వెంటనే ప్లేటు

మార్చేశాడు. "ఆఖరు బేరం సార్! ఇంక మూడు టికెట్లు మాత్రమే వున్నాయి. ఒకటిన్నర రూపాయ సార్, ఒకటిన్నర రూపాయ్!"

వెర్రి వెయ్యి రకాలు. అందులో వేలంవెర్రిది అగ్రతాంబూలం. మానవుల్లోని ఆత్రగొట్టుతనాన్ని, పోటీపడే మనస్తత్వాన్నీ ఆధారంగా వుంచుకుని ఆసామికి డబ్బు దోచిపెట్టే వ్యాపార తంత్రాల్లో మొదట వేలంపాట పేరు చెప్పి ఆ తరువాత మరొక దానిపేరు చెప్పాలి. వేలంపాటలో మొదట బేడ పలికిన వస్తువు మనం చూస్తూ చూస్తూ వుండగానే తన విలువను మాడదాకా పెంచుకుంటుంది. మశకంలాంటి మూల్యం వామనుడి విశ్వరూపంలా నిమిష నిమిషానికి విజృంభించి ఏనుగంతగా పరిణమించడం చాలా ఆశ్చర్యకరమైన విషయం. గణితశాస్త్ర పరిభాషలో ఇది అనులోమ నిష్పత్తి. మరి నాగులు వ్యాపారతతంగమంతా యిందుకు విరుద్ధంగా వుంది. అతనికున్న అవకాశం అయిదు నిమిషాలు. లేదంటే పది నిమిషాలు. ఈ వ్యవధిలో నిమిష నిమిషానికీ అతడి చేతిలోని వస్తువు ధర క్షీణించిపోతోంది. కాల గతికీ మూల్యానికీ యిక్కడున్నది విలోమ నిష్పత్తి! అవును మరి. ఒక్క వ్యాపారంలోనే ఏమిటి, ఈ వ్యాపారాలూ, విద్యలూ, భోగాలు భాగ్యాలూ, నాటకాలూ బూటకాలు దేనికైతే అవసరమౌతున్నాయో ఆ బ్రతుకే రెండు విధాలుగా ప్రస్తరిల్లిపోతున్నది. ఒకటి, ప్రవాహ గతి ననుసరించి అశ్రమంగా అదొక వినోదంలాగా పడవ నడపడం. రెండు, చేతుల బలంతో, అంతకంతకూ తరిగిపోతున్న శరీర దారుఢ్యంతో ఏటికెదురీదడం!

"ఒకటింపావలా!" అన్నాడు నాగులు.

నాగులుకు అదనంగా నాలుగణాలు ముట్టజెప్పుకోడం నాకు నష్టమనిపించలేదు. కత్తివాదరలాంటి ఆ డబ్బా రేకు పైన అరగంటసేపు నిల్చున్నందుకే అతడికి అర్ధరూపాయి యిచ్చుకోవచ్చు.

ఒకటింపావలా యిచ్చి టికెట్టు కొనుక్కుని నేను నేరుగా డేరా లోపలికి వెళ్ళిపోయాను.

డేరా కప్పులో క్రిందినుంచీ పైదాకా వ్యాపించివున్న సందుల్లోనుంచీ ఆకాశం కనిపిస్తున్నది. డేరాలో విద్యుద్దీపాలకు మల్లే అక్కడ తారకలు మెరుస్తున్నాయి. ఆ మెరుస్తున్న తారకలతో వినీలాకాశం ఆశాంతాలవరకూ వ్యాపించి వున్న పెద్ద డేరాలా తోచింది. ఈ డేరా ఎదుట మానవుడు పిపీలకంతో సరిపోల్చదగినవాడే కావచ్చు. కానీ ఆ డేరా ఎదుట ఈ డేరా? అది సముద్రమైతే యిది జలకణంగూడా కాదు. ఐతే గియితే ఆ జలకణంలో సహస్రాంశం.

ప్రదర్శన ప్రారంభాన్ని సూచిస్తూ గంట మ్రోగింది. నాగరికురాలైన తర్వాత గానకళాధిదేవత కై సేసికొన్న విదేశీ ఆభరణాల లాంటి వివిధ జంత్రసామాగ్రి బాండు వాయిద్యం పేరిట గొల్లున వ్రోగింది. సంగీతాన్ని కర్ణ పేయంగా వుందనీ ఆపాతమధురంగా వుందనీ ప్రస్తుతించడం సాంప్రదాయం. ఆ సాంప్రదాయపు చాదస్తపు పప్పులిక్కడ ఉడకవు. ఒకే రకమైన కాకీ ట్రౌజర్లు, చొక్కాలు, తలపైన నీలిరంగు టోపీలు ధరించి వేదికపై శిల్ప మూర్తులకు మల్లే కొలువైన వాయిద్య గాళ్ళు తళతళ మెరుస్తున్న చిత్రవిచిత్ర సాధనాలపై సారించిన సంగీతం కళకళ లాడుతూ కన్నుల పండుగగా ఒప్పారింది.

చుట్టపు చూపుగా వచ్చిన సాటిరాజు ఎదుట మర్యాద కోసం జరిగే చతురంగ బల ప్రదర్శనంలా ఏనుగులు, ఒంటెలు, గుర్రాలు మెల్లమెల్లగా రీవి వెలయించుకుంటూ వచ్చి రంగస్థలానికి ప్రదక్షిణం తిరిగి మళ్ళీ లోపలికి వెళ్ళిపోయాయి. అంతలో చిట్టచివరి ఏనుగు గున్నకు మానవరూపం సిద్ధించిందని భ్రమించడానికి వీలుగా ఓ మహాకాయుడు రంగంపైన ప్రత్యక్షమయ్యాడు. అతడు అంగసౌభాగ్యంలో సమస్తలోకాన్నీ సవాలు చేస్తున్నట్టు భుజాస్ఫాలనం చేశాడు. ఐదుగురు మనుషులు ఒక్కసారిగా చేతులు కలిపినా పైకి లేవని యినుప గదను సునాయాసంగా గాలిలో గిరగిర త్రిప్పాడు. అతడు రొమ్ముకు పలక ఆనించి, పలకపైన ఏనుగు నెక్కించిన దృశ్యం, ఆ ఏనుగలా నిల్చున్నంత సేపూ ప్రేక్షకుల గుండెలపైన పనిచేసింది.

ప్రేక్షకుల మనోవీధిలో ఆ మహాకాయుడి ముద్ర యింకా చెరిగిపోనేలేదు. అంతలో ఓ యిరువదేళ్ళ యువతి పరుగే నడకగా వచ్చి నృత్యానికి సిద్ధమౌతున్న రాజనర్తకిలా సభాసదులకు నమస్కరించింది. రచనల్లో శారీరక సౌందర్యాన్ని పెద్దగా చేసి చెప్పడం ఈనాటి ఔచిత్యం గాదు. కానీ అందుకని కూర్చుని కథో, కావ్యమో వ్రాయదలచు కున్నప్పుడు పనిగట్టుకుని ఔచిత్యాన్ని పోషించడం జరుగుతుంది. ఆలోచనకు తెరపి యివ్వకుండా అనుభూతే మానసాకాశమంతా క్రమ్ముకున్నప్పుడు నియమాలు నిలవవు. ఆ స్థితిలో ఎవరికైనా మైమరపు కలుగుతుంది. ఆ మైమరపు నుంచీ బయటపడడం వారి వారి చిత్త సంస్కారాన్ని అనుసరించి ఒక చోట త్వరగానూ, మరొకచోట ఆలస్యంగానూ జరుగుతుంది. నేను దేరా అంతటా కలయజూచేసరికి కొందరప్పుడప్పుడే కోలుకుని అల్లల్లాడుతున్న కనురెప్పలతో ఆ అందాలరాశికి నివాళి యిస్తున్నారు. మిగిలిన వారింకా అనిమేషనయనాలతో ఆమెను తిలకిస్తూనే వున్నారు. ఈ సర్కసులో వున్న అనేక ఆకర్షణల్లో, ఈమె సౌందర్యం గూడా ఒకటన్న విషయం నాకప్పుడు విశదమైంది. ఆమె పేరేమిటో నాకు తెలియదు. బహుశా అది పొంగుతున్న పాలలా విహ్వలించిపోయే అపూర్వ సౌందర్యానికి పర్యాయపదమై వుంటుంది.

ఆమె ఓ జాజిపలకను ఆనుకుని ప్రేక్షకులకు అభిముఖంగా నిల్చుంది. కళ్ళకు గంతలు గట్టుకొన్న యువకుడొకడు పళ్ళెం నిండుకూ కత్తులుంచుకుని ఆమె ఎదుట నిల్చున్నాడు. వట్టి సౌందర్యాన్ని చూడ్డంతో తనివి తీరని ప్రేక్షకులకు మరింత తృప్తి కలిగించడం కోసం అతడామె పైకి కత్తులు విసరసాగాడు. విఫలమైన కాముకుడి కోరికలా ఆమె సౌందర్యాన్ని చుంబించకుండా కత్తి ప్రతిసారీ ఆమెకు బెత్తెడు దూరంలో గ్రుచ్చుకుంటున్న మాట నిజమే. కానీ మృత్యువుకూ మనుగడకూ వున్నదూరం యింత తక్కువైతే అది యిదై తెర క్రిందకి వ్రాలడానికి ఎంతసేపు పడ్తుంది? అయ్యో, విధాత ఆమె కింత సౌందర్యాన్ని ఎందుకు ప్రసాదించాడు? మిడి గ్రుడ్లతో, బొక్కి దవడలతో, రాక్షసి బొగ్గులాంటి శరీరచ్ఛాయతో చూస్తే డోకుతప్పనంతటి జుగుప్సాకరంగా ఈమెనెందుకు సృష్టించలేదు? అందం ఏ ప్రాణికి రక్షణ యివ్వగలిగింది గనుక? అందంగా వుండడం వల్లనే చిలుకల కోసం, పావురాళ్ళ కోసం వలలు విసురుతున్నారు. దుప్పుల్ని ఎందుకు వేటాడుతున్నారు, వాటి కొమ్ములు అందంగా వుండటం వల్ల! పులుల్ని ఎందుకు కాల్చి చంపుతున్నారు, అందంగా వున్న వాటి చర్మాలకోసం!

క్షణంలో దృశ్యం మారింది. నాలుగైదు నిమిషాల కొకటిగా ఓ అరగంట సేపటి వరకూ దృశ్యాలలా మారుతూనే వుండిపోయాయి. నూనెగుడ్డలు మంటలు చిమ్ముతున్న

వర్తులాకారపు యినుప కమ్మీల్లో నుంచీ ఓ జవ్వని లేడిపిల్లలా చెంగు చెంగున దూకింది. రొమ్ముపైన బండరాయి సమ్మెట వ్రేట్లతో పగిలిపోయిన తర్వాత ఓ యువకుడు దుమ్ము దులుపుకుని పైకి లేచాడు. ఒక ఎలుగుబంటి మోటార్ సైకిలు త్రొక్కింది. పూర్వకాలపు రాజాస్థానాల్లోని విదూషకుడికి తోడల్లుడు లాంటి బఫూను నేలపైన పడకుండా నాల్గైదు కత్తులను రెండుమూడు నిమిషాలపాటు గాలిలో ఎగురవేశాడు. ఆగస్త్యుడు సముద్రాన్ని ఆపోశనం పట్టేశాడన్న పురాణగాథ మనమనుకుంటున్నంత అభూత కల్పన కాదని నిరూపించడాని కన్నట్టుగా ఒక బక్కపల్చటి మనిషి పదిహేను చేపలతో రెండు బకెట్ల నీళ్ళను ఏకధాటిగా త్రాగి, ఆ త్రాగిన నీటిని అయిదు నిమిషాల తర్వాత చేపలతో సహా పైకి చిమ్మేశాడు!

ఇన్ని సాహస కృత్యాలు జరిగిన తర్వాత ఒంటి చక్రాల సైకిళ్ళు కొన్ని జంటలు జంటలుగా రంగంపైకి వచ్చేశాయి. వెన్న బెట్టిన వాళ్ళను వడిసెలతో కొట్టడం లౌకిక మర్యాదల్లో ఒకటని చాటి చెప్పడానికి కాబోలు, ఒంటిచక్రపు తేరును అనుకరించనూ అనుకరించి, కుంటిసారథి వున్నా వూడినా ఒకటే నన్నట్లుగా బ్రేకుల తంటా వదిలించుకోనూ వదిలించుకుని, అందుకు సూర్యభగవానుడి కింత కృతజ్ఞత కనపరచకపోవడం అంటుండగా, ఆ సైకిళ్ళెక్కిన సుందరీమణులు తమ ముఖలావణ్యాన్ని చంద్రబింబం నుంచీ పుణికి పుచ్చుకున్నారు. ఎంతగా నిగ్రహించుకోబోయినా అలవాటు ననుసరించి వుండి వుండి క్రమ్ముకుంటున్న నిదుర తెరల్లో స్తబ్ధులైవున్న సామాజికుల్లో కలకలం బయలుదేరింది. ఒకటికి పది చంద్రబింబాలు ఒక్కసారిగా ద్యోతకమైతే, మనుషుల ముఖాలు కలువ పువ్వులపాటి చేయవటండీ మరి!

ఆ సైకిళ్ళను ఒక సరళ రేఖలో సూటిగా త్రొక్కడమే కష్టసాధ్యంగా వుండగా, వాళ్ళు నాలుగు బారల వలయంలో అల్లీబిల్లీ తిరిగారు. ఆ తరువాత చిత్రకవిత్వానికి మల్లే లేనిపోనీ అడ్డు తిరుగుళ్ళన్నీ పోయారు. చిత్రకవిత్వం చదువుకోడానికైతే అదొక హొయలుతో ఆహ్లాదకరంగానే వుంటుంది. కానీ భావం మాత్రం ఒకంతట బోధపడదు. ఆ రాత్రివేళ, విద్యుద్దీపాల కాంతిలో వాళ్ళు తమ తమ సైకిళ్ళతో విరచించిన నాగబంధాలకూ, గోమూత్రికాబంధాలకూ అర్థమేమైనా వుంటే అది యిది: "సోదరులారా! మీరు మా అందచందాల్ని మాత్రమే చూస్తారు. ఈ అందచందాల వెనుక మమ్మల్ని కత్తుల ఎదుట నిలబెట్టి, ఒంటిచక్రాల సైకిళ్ళెక్కించి, మంటల మధ్య పరుగులు తీయించే కడుపు కక్కుర్తిని మీరు చూడరు. కుందేలు కనపడగానే నాలుక చాచి, చొంగలు కార్చుకుంటూ వెంటాడే జాగిలంలా, మాటిమాటికీ మాపై విరుచుక పడిపోవడానికి వుంకించే కాముకత్వం బారినుంచీ తప్పుకుంటూ, నా అన్న వాళ్ళకు దూరంగా, పది రోజుల కొక మకాముగా మేమెందుకిలా దుర్భర ప్రవాసక్లేశం అనుభవిస్తున్నామన్న సంగతి, తొమ్మిది గంటలప్పుడు యిళ్ళల్లో భోజనం చేసి హాయిగా తాంబూలం నములుతూ భార్యా బిడ్డలతో సహా వచ్చి సర్కసు డేరాలో కూచున్న మీకు అర్థం గాకపోవడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. మీకు మాలాటి తోబుట్టువులుండకపోరు. మీకు మాలాటి కూతుళ్ళుండకపోరు. వాళ్ళు గడప దాటకుండా కాపురాలు దిద్దుకోవడమే మీ కష్టం. కానీ మేమిన్ని కాదు మరిన్ని సాహస కార్యాలు చేసి, ఇంతకాదు మరింత నగ్నంగా మా అందచందాల్ని ప్రదర్శించడం మీకానందం! అవును మరి. శరీరాలు మీవి కానప్పుడు, మేము కాశిదాకా ప్రాకినా మీకు నష్టమయ్యే దేమీలేదు. ఎవరికో నష్టం కలుగుతోందని చింతించడం మానవ

స్వభావం కాదు. ఇది సర్కసు దేరాకు మాత్రమే పరిమితమయిన న్యాయంగాదు. లోకపు తీరే యింత!"

ప్రదర్శనం చకచకా సాగిపోతోంది. గాలరీలో రణగొణధ్వని తప్పితే మిగిలిన దేరా అంతా నిశ్శబ్దంగా వుంది. దగ్గర్లో ఏదో కుర్చీ కదలిక వినిపించి అటువైపు తిరిగాను. అప్పుడే లోపలికి వచ్చాడేమో, కుర్చీలో కూర్చుంటూ నాగులు నాకేసి చూసి చిరునవ్వు ఒలకబోశాడు.

"అదేమిటోయ్, యిప్పుడొస్తున్నావు! ఇందాకా ఏం చేస్తున్నట్టు?" అన్నాను.

"టికెట్లన్నీ అమ్ముడుబోయాక టీ త్రాగటానికని బంకులో కెళ్ళి కూచున్నాను. ఇంటికి వెళ్ళిపోదామనుకుంటుండగా ఎవరో ఒకతను తలనొప్పిగా వుందని బయటికి వచ్చేశాడు. అతడి దగ్గర నాలుగణాలకు అవుట్ పాసు కొనుక్కున్నాను." అన్నాడు నాగులు.

సరిగ్గా ఆ సమయానికి తెల్లటి గౌనులో మల్లెపువ్వుల ప్రోగులాంటి ఓ మందయాన భూమికి అయిదారు గజాల ఎత్తున యినుప తీగపైన వడివడిగా నడచిపోతుంది.

ఇంతసేపటికి లభ్యమైన పలుకుదోడును సద్వినియోగం చేసుకోదలచి "చూచావా నాగులూ! ఆమె ఎంచక్కా నడుస్తోందో" అన్నాను.

నాగులు మౌనంగా నా భుజంపైన చేయివేశాడు. "ఏమిటీ?" అన్నాను. "నా పాదం చూచారా" అన్నాడు.

గాయానికి కట్టిన గుడ్డ గూడా ఎరుపెక్కిపోయి, అతడి పాదం పాదమంతా నెత్తురు గడ్డలా గోచరిస్తోంది.

"అదేమిటి నాగులూ! బాగా కోసుకపోయిందేమిటి?" అని కంగారుగా ప్రశ్నించాను.

"టిక్కెట్లమ్మే తొందరలో చూసుకోలేదు గానండీ, ఆ తర్వాత చూశాను గదా, గుదికాలంతా అరంగుళం మేరకు తెగిపోయింది. జనంలో నే నెక్కడెక్కడైతే తిరిగానో అక్కడల్లా నెత్తురు చుక్కలు చుక్కలుగా కారిపోయింది."

దబ్బారేకు అంచుపైన అరగంటసేపు అసిధారావ్రతం సలుప గలిగిన నాగులు ఎదుట, తీగపైని నడకను గురించి ప్రస్తుతించబోయినందుకు నాకు నేనే కించపడ్డాను.

మళ్ళీ పదిపదిహేను నిమిషాలు పరధ్యానంలో గడిచిపోయాయి. రంగస్థలం పైన కండ పుష్టికీ, ఎముక బలానికీ నమూనాల్లాంటి అశ్వాలు పరుగెడుతున్నాయి. వేగంగా పరుగెత్తడంలో గుర్రాలు వాటి కవేసాటి అన్న విషయం అందరికీ తెలిసిందే! చిత్ర మేమిటంటే అవి అంత వేగంతో పరుగెడుతుండగా ఓ యువకుడు ఒక దానిపై నుంచీ మరొక దానిపైకి లంఘిస్తున్నాడు.

"చూడు చూడు! అబ్బ, ఏం చలాకీతనం నాగులూ! కొంచెం ఆదమరిస్తే పళ్ళు రాలిపోవూ, ముఖం చదరమైపోదూ!" అన్నాను.

"ఇహిహీ" అంటూ నాగులు నా ముఖం మీదికి ఓ వెకిలి నవ్వు పారేశాడు.

"ఏమిటి నాగులూ! యిది గూడా నీకు ఆశ్చర్యంగా లేదా?" అన్నాను.

"పందెం వేద్దామటండీ? ఇరవై అయిదు మైళ్ళు స్పీడులో వెళ్లే బస్సును చూపించండి. ఎగిరి ఫుట్‌బోర్డు పైన దూకకపోతే నా పేరు నాగులు కాదు. ఐతే ఒకటి, ఈ గాయం మానిపోవాలి" అన్నాడు నాగులు.

ఓరి వీడిల్లు బంగారంగానూ, వీడు మాట మిగులనిచ్చే ఘటంలా లేదు!

ఇంతలో ప్రేక్షకులు ఎంతో సేపటినుంచీ ఎదురు చూస్తున్న ఘట్టం, సర్కసువారు పంచి పెట్టిన కరపత్రాల భాషలో ఆకాశ డోలలో సాహసక్రీడ ప్రారంభమైంది. త్రాటి నిచ్చెన మూలంగా యువతీ యువకులు కొందరు దేరా కడ్డంగా కట్టిన వలపైకెక్కి, అక్కడి నుంచీ పై కప్పుకు వ్రేలాడుతున్న ఊయలల పైకి చేరుకున్నారు. కాసేపు విలాసంగా సాగిన తర్వాత ఆ క్రీడ చూస్తూ చూస్తూ వుండగానే సాహస ఖేలగా మారిపోయింది. ఉట్టిలో కుండల్లా ఒకరిపాదాలు మరొకరు పట్టుకొని యిద్దరు ముగ్గురు ఒకటిగా ఊగారు. క్రిందనున్న వ్యక్తి వున్నట్టుండి మరొక వూయలను పట్టుకోగా మీదనున్న మనిషి హఠాత్తుగా క్రిందకి వెళ్ళిపోయాడు. క్షణం విరామం లేకుండా అక్కడున్న ఆరేడు ఊయలలూ చివ్వుచివ్వున ఊగిపోయాయి. ఈ క్షణాన ఈ వూయల్లో వున్న వ్యక్తి మరోక్షణాన ఏ వుయ్యాలలో వుండగలదన్న విషయం ఊహ కందటంలేదు. గాజు తొట్టిలో క్రిందికి మీదికీ తిరుగుతున్న చేపలకు మల్లే వాళ్ళు గాలిలో ఈత కొడుతున్నట్టే భావింపవలసి వచ్చింది.

ఈ సాహస కృత్యానికి న్యూనత నాపాదించడం తన తరం కాదనుకున్నాడేమో, నాగులు ఊయలల వైపు నిర్లిప్తంగా చూస్తున్నాడు.

"ఏం నాగులూ! ఎలా వుంది?" అని ప్రశ్నించాను.

"అక్కడ ఆ వల ఒకటి వున్నంత వరకూ అంతా బాగానే వుంటుంది" అన్నాడు నాగులు.

రసహీనుడితో కవితా గోష్ఠి చేయబోయి వెల్లకిలా పడినవాడిలా నేను ముఖం ముడుచుకున్నాను.

"కోప్పడకండి సార్!" నా దగ్గరికి కుర్చీ జరుపుకుంటూ అన్నాడు నాగులు, "వీళ్ళని తీసిపారేయాలని కాదు. నాకు పదేళ్ళు వచ్చీ రాకముందే మా నాన్న చనిపోయాడు. ఎలా చనిపోయాడో చెప్పమంటారా? పదిమెట్ల బావిలో పై మెట్టు మీద నిలబడి మట్టిమోస్తున్నాడు. క్రిందినుంచీ తట్టతీసుకుని ముందుకు తిరిగాడేమో, కాలు జారింది. కళ్ళుమూసి తెరిచేలోగా బావిలో నీళ్ళు ఎరుపు తిరిగి పోయాయి. మనిషి మనిషిగా చేతికి దొరకలేదు. గోనె సంచిలో మూటగట్టి పైకి చేదుకోవలసి వచ్చింది." ఒకటి రెండు క్షణాలు మౌనంగావుండి అతడు తనకు తానే స్వగతంలా చెప్పుకపోసాగాడు. "అలాగని అదాయనకు కొత్తపనిగాదు. ఆయన బ్రతుకంతా బావుల్లో మట్టిమోయడంతోనే గడిచిపోయింది. కానీ భగవంతుడు ఆయనకు చావుగూడా అక్కడే రాసిపెట్టాడని ఎవరనుకున్నారు!"

ఉన్నట్టుండి ఏదో రహస్యం జ్ఞప్తికి వచ్చిన వాడిలా తల పైకెత్తి అన్నాడు నాగులు: "బావిలో కాలుజారితే మనిషి చావక మరేమౌతాడండీ? అక్కడ యిలాటి వలలేదుగదా!"

ఇక నాగులు ఎదుట నాకు మౌనవ్రతమే శరణ్యమనిపించింది!

నా మాట మిగిలించాడు కాదన్న వుక్రోషాన్ని ఆవలికినెట్టి నిజమాలోచిస్తే నాగులు వాదంలో వాస్తవం లేకపోలేదు. కూటికోసం కోటి విద్యలయితే, ఆ కోటి విద్యల్లో కత్తిమీద సాములాంటి వెన్ని? మిత్తికోరల్ని సానపెట్టడం లాంటి వెన్ని? నాలుగు దూలాల్ని ఒక్కటిగా చేర్చికట్టి దానికి పడవ అని పేరుబెట్టి సముద్రంలో ఓపినంత దూరం తిరిగి చేపలు పట్టి తెచ్చుకొంటేగాని పొట్టగడవని బెస్తవాడిబ్రతుకు కత్తిమీద సాముగాక మరేమిటి? పాతాళలోకం లాంటి భూగర్భంలో, కదలడానికీ మెదలడానికీ సావకాశం లేని చీకటి

గొందుల్లో పారచేతబట్టి పనిచేసేవాడి బ్రతుకు మిత్తి కోరలకు సానపెట్టటంగాక మరేమౌతుంది. నిర్మాణంలో వున్న అయిదంతస్థుల మేడపైకి కర్రనిచ్చెన ద్వారా యిటుకరాళ్ళు మోసుకెడ్తున్న ఆడమనిషి సురక్షితంగా క్రిందికి దిగిరాగలదని ఎవరు చెప్పగలరు? చెంబును పైకితీయడానికి పదిగజాల లోతున్న బావిలో మునుగుతున్న గజ ఈతగాడు మళ్ళీ సజీవంగా పైకి తేలగలడన్న పూచీ యేముంది?

'తీసుకో, తీసుకో' అని కుర్రవాణ్ణి వూరించి, వాడు దగ్గిరికి వచ్చే లోపుగానే మనం దాచి పెట్టుకునే తినుబండారంలా అంతలో మృత్యువుచేత చిక్కి బిక్కరించబోయి, యింతలో దూరంగావెళ్ళి వెక్కిరించడమేనా మానవ జీవితం?

ఆలోచన కంతరాయంగా లౌడ్ స్పీకరులో వ్యాఖ్యాత కంఠం గంభీరంగా వినిపించింది. "మృగరాజుకూ మానవుడికీ దోస్తీ! మేకతో బెబ్బులి సాహసం! మీకు గగుర్పాటు గలిగించే సన్నివేశం! అదిగో, అతడే మృగరాజు! ఇదిగో, ఇతడే ఆ మృగరాజును సాధువుగా తీర్చిదిద్దిన సాహసికుడు. చూడండి, చూచి ఆనందించండి..."

ఏటవాలుగా వున్న రాతి బండపైన ఓ గండశిల దొర్లుతున్నట్లుగా సింహం దిక్కులు మార్మోగేటట్లు గర్జించింది. ఆ గర్జన తాకిడికి తల్లి ఒడిలో నిద్రపోతున్న పసిపాప వులికిపడి లేచి కెవ్వున ఏడవడం వినిపించింది. పరాధీన స్థితిలో వున్నప్పటికీ రాజఠీవికి వెలితి దోపని గాంభీర్యంతో, వేసిన ప్రతి అడుగులోనూ దర్పం ద్యోతకమౌతుండగా, చూసిన ప్రతి చూపులలోనూ ఔద్ధత్యం తొణికిస లాడుతుండగా ఆ సింహం కాసేపు వేదికపైన తచ్చాడి అంతటితో తన పని తీరిపోయినట్లు, బోను లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

ఆ తరువాత లోకంలోని దుష్టశక్తులన్నింటికీ ప్రతిబింబంలాంటి ముప్పన్నె మెకం, మూర్తీభవించిన తామసగుణంలా ఒకవైపు నుంచి వేదిక పైన ప్రవేశించింది. మరొకవైపు నుంచి మేకపిల్ల ఒకటి నిర్భీతిగా పులిని సమీపించింది.

ఊపిరి బిగబట్టుకున్న ప్రేక్షకులు మోరలు పైకెత్తి ఆ విచిత్ర దృశ్యాన్ని చూడసాగారు.

నేలపైన కూర్చుని తోకాడిస్తూ పులి ఆవులిస్తున్నట్లుగా నోరు తెరిచింది.

ఆ తెరిచిన నోటిలో మేకపిల్ల తన తలను మెడదాకా దూర్చింది.

దవడల్ని ఒక అరంగుళం మేరకు కుంచిస్తే చాలు - పులి కోరలకు వెచ్చటి మేక నెత్తురుతో అభిషేకం జరుగుతుంది.

కానీ - పులి అలాటిపని చేయలేదు.

"తరిబీదు సంగతి అలావుండనీ నాగులూ! పులీ, మేకా అంత అన్యోన్యంగా వుండడం ఆశ్చర్యకరం" అన్నాను.

నాగులు మౌనంగా ఆ దృశ్యంకేసి చూస్తున్నాడు.

నేనంతటితో నయినా వూరుకోవలసింది!

"ఇంతకంటే లోకంలో విచిత్రమేముంది నాగులూ! అయినా ఆ మేకపిల్ల పులిని అంత గాఢంగా ఎలా నమ్మగలిగిం దబ్బా!" అంటూ ఆశ్చర్యం ప్రకటించాను.

"ఎలాగయినా అవి జంతువులు గదండి!" అన్నాడు నాగులు.

'ఏమిటీ, ఏమిటీ?' అనబోయి, మునిపంటితో పెదవి కొరుక్కుని అంతటితో నోరు మూసుకున్నాను. ఆ క్షణాన నా ముఖాన ఎలాంటి మార్పు సంభవించిందో చెప్పలేదు. బహుశా, కొరడా పెట్టి చెంపమీద వాత తీసినట్టు, అది పాలిపోయి వుంటుంది!

♦ ఆంధ్రపత్రిక, సంవత్సరాది సంచిక - 1958 ♦